

UNIVERSITÀ
DEGLI STUDI
DI TRIESTE

Elementi di lingua greca - 1

Docente: Federico DELLA ROSSA

federico.dellarossa@units.it

LA III DECLINAZIONE

III declinazione: temi in -ντ-

		ὁ γίγᾱς “il gigante”	ὁ γέρων “il vecchio”	ὁ ὀδών/ὀδούς “il dente”
Sing.	N	γίγᾱς	γέρων	ὀδών
	G	γίγαντος	γέροντος	ὀδόντος
	D	γίγαντι	γέροντι	ὀδόντι
	A	γίγαντα	γέροντα	ὀδόντα
	V	γίγᾰν	γέρον	ὀδών
Plur.	N	γίγαντες	γέροντες	ὀδόντες
	G	γιγάντων	γερόντων	ὀδόντων
	D	γίγᾱσι(ν)	γέρουσι(ν)	ὀδοῦσι(ν)
	A	γίγαντας	γέροντας	ὀδόντας
	V	γίγαντες	γέροντες	ὀδόντες
Duale	N A V	γίγαντε	γέροντε	ὀδόντε
	G D	γιγάντοιν	γερόντοιν	ὀδόντοιν

Osservazioni

- I sostantivi con tema in -ντ- sono solo **maschili**.

- Il **nominativo** può essere:
  - **sigmatico**: *γίγᾰντς → *γίγᾰνς → γίγᾱς

    [regolare caduta di dentale davanti a sibilante, cf. ἐλπίς; caduta di nasale davanti a sibilante, con allungamento di compenso]

  - **asigmatico**: *γέροντ [tema] → γέρων

    [caduta della dentale finale e allungamento di compenso]

Osservazioni

- **Dativo plurale**:
  - *γίγᾰντσι → *γίγᾰνς → γίγᾱσι (vd. sopra)
  - *γέροντσι → *γέρονσι → γέρουσι (allugamento di compenso in **ou**)

- Il **vocativo singolare** coincide con il **tema, generalmente senza allungamento di compenso**.

Temi in -ν-

		ὁ ποιμήν “il pastore”	ὁ Ἕλλην “il Greco”	ὁ δαίμων “il demone”	ὁ ἀγών “la gara”	ὁ κτείς “il pettine”
Tema		**ποιμεν-**	**Ἑλλην-**	**δαιμον-**	**ἀγων-**	**κτεν-**
Sing.	N	ποιμ**ήν**	Ἕλλη**ν**	δαίμ**ων**	ἀγών	κτ**είς**
	G	ποιμέ**νος**	Ἕλλη**νος**	δαίμο**νος**	ἀγῶ**νος**	κτε**νός**
	D	ποιμέ**νι**	Ἕλλη**νι**	δαίμο**νι**	ἀγῶ**νι**	κτε**νί**
	A	ποιμέ**να**	Ἕλλη**να**	δαίμο**να**	ἀγῶ**να**	κτέ**να**
	V	ποιμ**ήν**	Ἕλλην	δαῖμον	ἀγών	κτ**είς**
Plur.	N	ποιμέ**νες**	Ἕλλη**νες**	δαίμο**νες**	ἀγῶ**νες**	κτέ**νες**
	G	ποιμέ**νων**	Ἑλλή**νων**	δαιμό**νων**	ἀγώ**νων**	κτε**νῶν**
	D	ποιμέ**σι(ν)**	Ἕλλη**σι(ν)**	δαίμο**σι(ν)**	ἀγῶ**σι(ν)**	κτε**σί(ν)**
	A	ποιμέ**νας**	Ἕλλη**νας**	δαίμο**νας**	ἀγῶ**νας**	κτέ**νας**
	V	ποιμέ**νες**	Ἕλλη**νες**	δαίμο**νες**	ἀγῶ**νες**	κτέ**νες**
Duale	N A V	ποιμέ**νε**	Ἕλλη**νε**	δαίμο**νε**	ἀγῶ**νε**	κτέ**νε**
	G D	ποιμέ**νοιν**	Ἑλλή**νοιν**	δαιμό**νοιν**	ἀγώ**νοιν**	κτε**νοῖν**

Osservazioni

- Il **nominativo singolare** è generalmente **asigmatico** e il nom. singolare presenta un **allungamento apofonico**. Di norma, il vocativo è uguale al nominativo.

- Il **dativo plurale** presenta la **caduta della nasale**: ποιμ**ένσι** → ποιμ**έσι**.

Il participio

Il participio

In greco, il participio ha un uso assai più esteso rispetto all'italiano, e può essere usato per costruire subordinate relative o di diversi altri valori.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, εἰς τὴν Σικελίαν **ἐρχόμενος**, τοῖς θεοῖς εὔχεται.

Lett. «Alcibiade, andante in Sicilia, prega gli dèi».

«Alcibiade, mentre va / andando in Sicilia, prega gli dèi».

Il participio attivo

- Le forme **maschili** e **neutre** si declinano come i temi in **-ντ- della III declinazione** (ad es. λέων, -οντος; γίγας, -αντος).

- Quelle **femminili**, invece, come in **temi in ᾰ impuro della I declinazione** (ad es. θάλασσα, θαλάσσης)
  - *λύ**οντj**α → *λύ**ονσ**α → λύ**ουσ**α

λύων, λύουσα, λῦον

ἱστάς, ἱστᾶσα, ἱστάν

Lo *jod*: esiti in greco

Lettera fenicia (e poi ebraica)

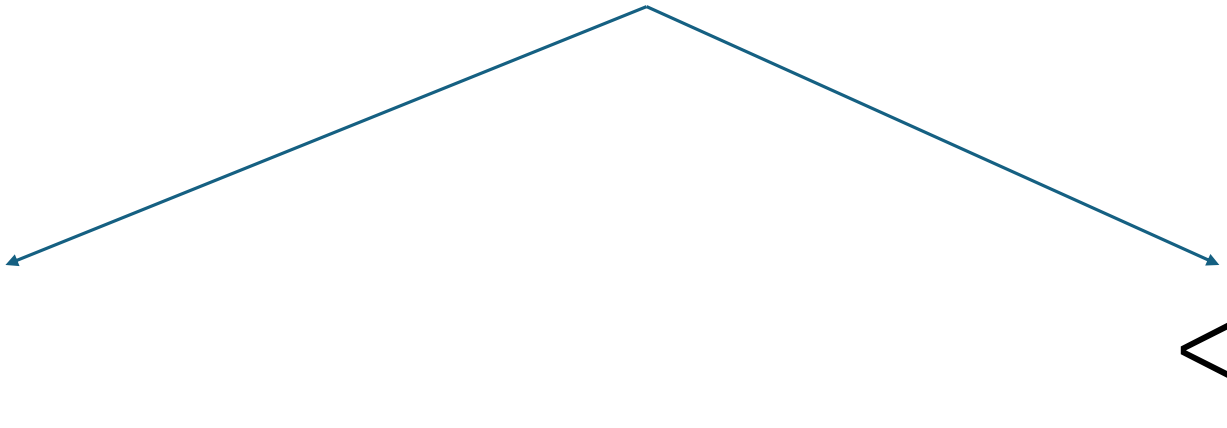

(*iota*, conservato come vocale e come semivocale nei dittonghi)

(*jod*, ricostruito dalla linguistica moderna, semivocale)

Il participio medio e passivo

Il participio medio e passivo si declina come un **aggettivo della prima classe a 3 uscite**.

È caratterizzato dal suffisso -μενος. Ad es. λυό**μενος**, λυο**μένη**, λυό**μενον**.

N.B.: l'unico participio passivo italiano è quello **passato** (ad es. 'lodato'), che **non traduce esattamente il participio presente passivo greco**.

ἐπαινουμένη ἔρχεται - 'Ella si va, sentendosi laudare' (le azioni sono simultanee)

MA

'**Lodata** dalla madre, se ne andò felice' (prima è lodata, poi se ne va)

PARTICIPIO PRESENTE, CONIUGAZIONE TEMATICA						
	Attivo			Medio-Passivo		
	Masch.	Femm.	Neutro	Masch.	Femm.	Neutro
Nom. sing.	λύων	λύουσα	λῦον	λυόμενος	λυομένη	λυόμενον
Gen. sing.	λύοντος	λυούσης	λύοντος	λυομένου	λυομένης	λυομένου

PARTICIPIO PRESENTE, CONIUGAZIONE TEMATICA CONTRATTA						
	Attivo			Medio-Passivo		
in -αω	Masch.	Femm.	Neutro	Masch.	Femm.	Neutro
Nom. sing.	τιμῶν	τιμῶσα	τιμῶν	τιμώμενος	τιμωμένη	τιμώμενον
Gen. sing.	τιμῶντος	τιμώσης	τιμῶντος	τιμωμένου	τιμωμένης	τιμωμένου
in -εω	Masch.	Femm.	Neutro	Masch.	Femm.	Neutro
Nom. sing.	φιλῶν	φιλοῦσα	φιλοῦν	φιλούμενος	φιλουμένη	φιλούμενον
Gen. sing.	φιλοῦντος	φιλούσης	φιλοῦντος	φιλουμένου	φιλουμένης	φιλουμένου
in -οω	Masch.	Femm.	Neutro	Masch.	Femm.	Neutro
Nom. sing.	δηλῶν	δηλοῦσα	δηλοῦν	δηλούμενος	δηλουμένη	δηλούμενον
Gen. sing.	δηλοῦντος	δηλούσης	δηλοῦντος	δηλουμένου	δηλουμένης	δηλουμένου

Osservazioni

- Nei verbi in -ω, il suffisso del **participio attivo** è **-ντ-** preceduto dalla **vocale tematica -o-**.
- Il **masch. sing. nom.** è **asigmatico** (come λέων, -οντος)
- I verbi contratti seguono le **leggi di contrazione** già viste;
- I participi **medi e passivi** presentano una **vocale tematica -o-** tra il tema del presente e il suffisso **-μενος**.

PARTICIPIO PRESENTE, CONIUGAZIONE ATEMATICA						
	Attivo			Medio-Passivo		
δείκνυμι	Masch.	Femm.	Neutro	Masch.	Femm.	Neutro
Nom. sing.	δεικνύς	δεικνῦσα	δεικνύν	δεικνύμενος	δεικνυμένη	δεικνύμενον
Gen. sing.	δεικνύντος	δεικνύσης	δεικνύντος	δεικνυμένου	δεικνυμένης	δεικνυμένου
τίθημι	Masch.	Femm.	Neutro	Masch.	Femm.	Neutro
Nom. sing.	τιθείς	τιθεῖσα	τιθέν	τιθέμενος	τιθεμένη	τιθέμενον
Gen. sing.	τιθέντος	τιθείσης	τιθέντος	τιθεμένου	τιθεμένης	τιθεμένου
ἵημι	Masch.	Femm.	Neutro	Masch.	Femm.	Neutro
Nom. sing.	ἱείς	ἱεῖσα	ἱέν	ἱέμενος	ἱεμένη	ἱέμενον
Gen. sing.	ἱέντος	ἱείσης	ἱέντος	ἱεμένου	ἱεμένης	ἱεμένου
δίδωμι	Masch.	Femm.	Neutro	Masch.	Femm.	Neutro
Nom. sing.	διδούς	διδοῦσα	διδόν	διδόμενος	διδομένη	διδόμενον
Gen. sing.	διδόντος	διδούσης	διδόντος	διδομένου	διδομένης	διδομένου
ἵστημι	Masch.	Femm.	Neutro	Masch.	Femm.	Neutro
Nom. sing.	ἱστάς	ἱστᾶσα	ἱστάν	ἱστάμενος	ἱσταμένη	ἱστάμενον
Gen. sing.	ἱστάντος	ἱστάσης	ἱστάντος	ἱσταμένου	ἱσταμένης	ἱσταμένου

Osservazioni

- Il **nom. sing. masch.** è sempre **ossitono e sigmatico.**

- In assenza di vocale tematica, la desinenza è preceduta dalla **vocale del tema verbale**, al grado apofonico **breve**.

Participio di εἰμί

	Masch.	Femm.	Neutro
Nom. sing.	ὤν	οὖσα	ὄν
Gen. sing.	ὄντος	οὔσης	ὄντος

A differenza degli altri verbi in -μι, il participio di εἰμί è **asigmatico**.